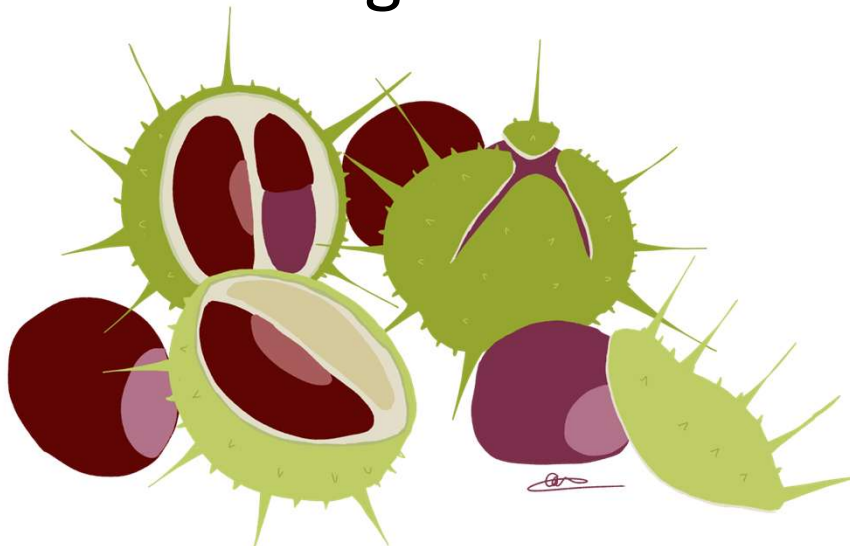

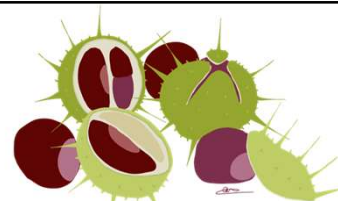
Lichamelijkheid- college 5

Petra Bolhuis
www.maieutiek.nl
2025

1

Susan Sontag (1933-2004)

- Sontag zegt: 'Iedereen heeft een dubbel paspoort, voor de wereld van de gezonden en voor die van de zieken'.
- De verklaringen leiden tot beschrijvingen die geen recht doen aan de werkelijkheid. Tuberculose was een kunstenaarsziekte. Toen de oorzaak bekend was, een bacterie, verdween de koppeling.
- Kanker dat in de tijd dat Sontag dit schrijft nog weinig verklaringen en een nog minder succesvolle aanpak kent, krijgt oorlogsmetaforen toegeschreven. Sontag verwacht dat dit verdwijnt. Maar tot op de dag van vandaag is 'de strijd tegen kanker' een veel gebruikte metafoor. Sontags bezwaar is vooral tegen het moraliserende en psychologiserende taalgebruik.

2

Arthur Frank (1946)

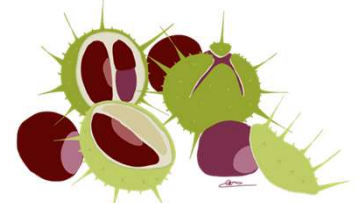
- Frank, schrijver van *The wounded storyteller*, beschrijft dat de meeste mensen leven in een schemergebied tussen ziek en gezond. Dat is het gevolg van meer kennis en techniek.
- De health scans leiden tot steeds meer waarnemingen die afwijken van 'gezond', maar niet wijzen op 'ziek'. En met DNA onderzoek kan er een predispositie zijn voor een ziekte waar de onderzochte mens nooit aan zal lijden.
- <https://decorrespondent.nl/10434/preventieve-gezondheidsscans-maken-ons-niet-gezonder-maar-wel-angstiger/bdc060dd-700d-0684-3f62-638225121018>

Obesitas

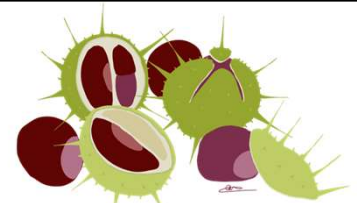
- De denkwijze over obesitas is aan het veranderen.
- Gewicht leek in de jaren negentig een persoonlijke kwestie. Daar horen termen bij als voorlichting, doorzettingsvermogen en wilskracht. Daarbij kon een snelle start met grote resultaten helpen.
- Maar waar er enkele jaren gelden nog afval programma's op tv waren als *The biggest loser*, wordt er nu gekeken naar aanleg en veranderingen in het lichaam die laten zien dat (alleen) afvallen geen oplossing is. Verzadigingshormonen en dergelijke raken juist bij snel afvallen ontregeld. Vetcellen willen terug naar hun oude toestand blijkt uit recent onderzoek. (bron: <https://npo.nl/npo3/afvalprogrammas>) en <https://www.newscientist.nl/nieuws/door-veranderingen-in-je-vetcellen-kom-je-snel-weer-aan-nadat-je-bent-afgevallen/>)

Wat staat er ter discussie?

- Fatshaming aanklagen en aandacht voor factoren die gaan over aanleg en veranderingen in het DNA gaan niet over de vraag of overgewicht wel of niet gezondheidsrisico's oplevert, maar gaat wel over of er verschil is tussen dik zijn en andere aangeboren nadelen voor je gezondheid.
- Een goed voorbeeld om dat te verhelderen is lengte verschil. Daarover is het algemene oordeel dat we daar niets over te zeggen hebben. Dat heeft niets te maken met gedrag of wilskracht. Maar gek genoeg is er een grote verandering geweest in de gemiddelde lengte.

Lengte verandering

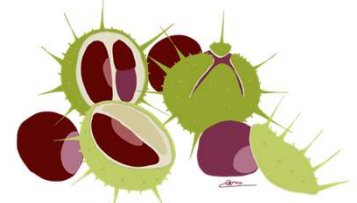

'De groeispurt van Nederlandse mannen in de vorige eeuw is indrukwekkend omdat zij van ver kwamen. Aan het begin van de 19e eeuw waren zij juist klein, maar vanaf 1840 begonnen zij sterk te groeien. De eerste generatie Nederlanders (mannen én vrouwen) die de status van langste ter wereld bereikte werd naar schatting eind jaren vijftig geboren.

De huidige generatie, geboren in 2000, heeft deze status nog steeds. Jonge mannen zijn naar schatting het langst in Nederland, Montenegro, Estland en Bosnië en Herzegovina, 19-jarige vrouwen zijn het langst in Nederland, Montenegro, Denemarken en IJsland.'

Bron CBS https://longreads.cbs.nl/nederland-in-cijfers-2022/hoe-lang-zijn-nederlanders/?zoom_highlight=lengte+nederlanders

Gewichts verandering

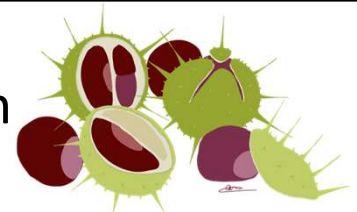
- Het CBS onderzoek heeft geen recente tabellen met gemiddeld gewicht, maar wel de gemiddelde toename van overgewicht.
- Ook dat neemt gemiddeld spectaculair toe, maar de conclusie is dus niet direct, zoals bij de lengte, dat dat komt door welvaartsstijging of andere sociale en maatschappelijke veranderingen. De voedingsinductie, prijsstelling of suikertoevoegingen aan voedsel zijn geen eerste richting van beleid, want het idee is dat mensen met hun vrije wil invloed hebben op hun gewicht. Het idee dat dit wellicht maar ten dele het geval is komt nu in de aandacht.
- <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/81565NED?q=gemiddeld%20gewicht%20nederlander>

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

7

7

Obesitas of zwaarlijvigheid/dik-zijn

- Slatman gebruikt 'obesitas' als medische aanduiding en zwaarlijvigheid of dik-zijn als het grote of zware lichaam waarmee ze zich in praktische, maar ook in sociale zin tegen beperkingen oplopen.
- De gedachte over een mens met een dik lichaam is dat deze mensen verminderde capaciteiten hebben. Dat gold in hogere mate bij vrouwen dan bij mannen, maar dat verschil verdwijnt in een rap tempo. (vb. Helmut Kohl versus Timmersmans)

Maieutiek_ lichamelijkeid 2025-vj

8

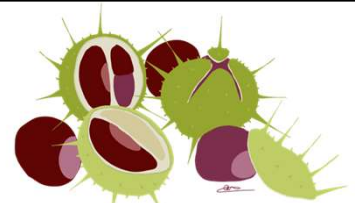
8

Fat acceptance activisme

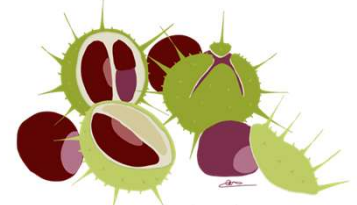
- Terecht zegt Slatman dat alleen het accepteren door de omgeving, waar dit activisme de nadruk op legt, geen verandering teweeg zal brengen in alle problemen die dikke mensen tegenkomen.
- Roxane Gay schreef een boek *'Honger'*. Ze beschrijft haar lichaam als *unruly* (ongehoorzaam, lastig).
- Ze beschrijft de in haar geval traumatische oorsprong van haar gewichtstoename en haar problemen om daar mee om te gaan. Maar ze zegt ook; 'juist als je een groot lijf hebt, neem je zo min mogelijk ruimte in'. (111) Dat levert gênante situaties op waarin ze zich niet thuis voelt met haar lichaam in de ruimte. (112)

Misfits

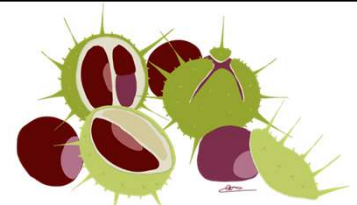
- Voor vormen van lichamelijkeid niet in de situatie passen gebruikt Garland de term *'misfit'*.
- Slatman zegt: 'misfit' past goed op het dik-zijn probleem. Het discours houdt geen rekening met je lichaam en anders dan het discours over lengte is het met individueel gerichte verwijten en krenkingen doorspekt. Dat maakt ook dat persoonlijke schaamte een grote rol speelt. Veel vrouwen met overgewicht durven niet buiten de deur te eten.
- Misfit helpt omdat het de twee kanten van de zaak blootlegt. De Individuele kant en de maatschappelijke kant. Zoals dat ook bij andere beperkingen een rol speelt.

Eenzijdigheid dreigt

- Juist bij gevoelige onderwerpen, die ook nog eens grote economische impact hebben, is het lastig om de nuances te blijven zien. De feministische *fatshaming* benadering heeft de neiging om alle vormen van lichamelijkeheid als niet te kritiseren uitgangspunt te nemen. Dat is als tegenbeweging vruchtbaar, maar laat de last van een dik lichaam en de fysieke klachten buiten beschouwing.
- De medische blik heeft daarentegen de neiging om daar te gaan ingrijpen waar men het snelst verandering verwacht: daar is afvallen het eerste advies. Dat doet echter veelal geen recht aan aanleg, trauma's en problemen die ontstaan, omdat de omgeving de misfit is.

Materiële blik

- 'Discours is een ding', zegt Slatman, maar de kant van de zaak wordt daar vaak bij vergeten.
- Dat noemt zij de materiële kant. Oorspronkelijk was het discours (van Foucault) juist ook de materialisatie van ideeën in de ruimte. Maar omdat discours geleidelijk meer en meer taalanalyse is geworden en over woorden en concepten gaat, is het wellicht noodzakelijk om dat nu apart te benoemen.
- Want het gaat ook om zaken als stoelen die niet groot genoeg zijn. Mensen worden langer en breder en de stoelen in treinen en vliegtuigen worden kleiner.